

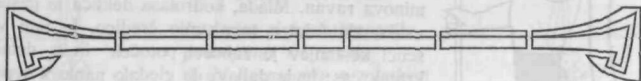
kako krasan je bil pogled na ta vrt miru, na te nizke grobove, zavite v zelenje in blesteče se v belih križih!

In prišel je umetnik. Postavil je na sredo veličasten spomenik, ograjen z železno ograjo. Na beli mramor pa je zapisal z lepimi, velikimi črkami besedi: »Čast junakom!«

In dekleta, ki so prihajala vsako nedeljo k maši v dolino, so prinašala s seboj belih, dehtečih šmarnic in jih polagale na grobove junakov. In iz njih src je kipela molitev k prestolu božjemu za večni pokoj vseh tistih bitij, ki so sanjala pod rožami.

In majčice betežne, slabotne in osivele, ki so stopale mimo ob palici z rdečimi molki v roki, so se spominjale krepkih svojih sinov, ki tudi počivajo nekje tam daleč v tujini — med cvetjem. In v njih očeh so bile solze, in v njihovih dušah je bila bridkost!

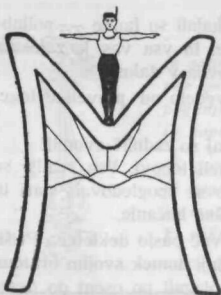
Oj, ali boste kdaj potolažena in pomirjena, vsa krvaveča, gorja polna srca?! ...

SEŽANSKI:

Matko Kante.

Ob njegovi rojstveni šestdesetletnici.

račni jezdec dirjajo čez zemljo.

Ni treba praviti o njih slovenski mladini. Vidi jih bliže kot mladi dediči marsikaterih srečnejših ljudstev, in globlje se vsakemu rišejo v srce in dušo: vihrajoča griva, leteč plamen, udarjajoča kopita, ruševine vasi in mest in deželá, razširjene nozdrve — dih smrti in uničenja... Velik in težak čas je to, ko pada, kar je do danes stalo, ko se dviga iz krvi, kar bo prihodnosti.

Mimo vsega dirjajo jezdecí, čez polje, čez goro in vodo, in vse je neznatno in brez-pomembno pod njimi, hrast in grm, stolp in kočá. Doklej? Nihče ne ve, le eno vemo vsi: jezdecí se umiré in obstanejo, široka zemlja za njimi zopet ozeleni in oživi. Zopet se bo zganilo stotisoč niti življenja, in oko bo zasledilo vsako nit izmed njih.

To bo čas mladine, ki pride, in hiteče niti — to je delo, ki bo klicalo roke. Nikdar ne sme izgubiti mladost brzečih niti dela in življenja iz oči in posebno ne sedaj, ko se zde pretrgane in nevidne.

Zato tudi »Zvonček« ne sme mimo vzornika, čigar roke niso poznale pokoja, mimo imena, ki tudi v vihrí časa ne more utoniti. Mnogo let ne-

Matt Kolb

utrudnega dela pomenja to ime, zato naj ga vklešemo v skromen spomenik še na tem mestu.

Učitelj je bil Matko Kante. Učil in vzgajal je mladino, jo navajal k pridnosti in vztrajnosti, jo vodil v njenih prvih korakih v življenje in v svet. Učitelj in vzgojevalec ne le med štirimi hladnimi stenami, tudi na domu in v polju pod svetlim božjim solncem, v polju, kjer je mlada duša prisluškovala tajnostim stvarstva, večnega toka nastajanja in propadanja. Lepe zbirke metuljev, hroščev, plazilcev in drugih žuželk so bile viden plod zanimanja in marljivosti, tako da še sedaj — po dolgih letih — služijo ljudski šoli v Sežani. Zato pa je hotela mladina pokazati tudi široki javnosti, kar je dosegla doma s svojo pridnostjo: pisala je, risala in se zglasila v razstavah, kjer si je prislužila častnih pohval.

Leta so minila, odrasli so dečki in deklice. In glej jih, vrnilo se je zopet k svojemu vzgojevalcu. Širje obzorje jim je izkušal zdaj odgrniti, pokazati daljnih zemelj, davnih časov s predavanji, v nemal jih za lepoto pesmi, knjige in igre, jim vodil društva, odpiral in širil knjižnice.

In ko je stopil višje, ko je postal šolski nadzornik, je zazrl še veliko več dela pred seboj. Ni se ga strašil. Sezidal je lepih stavb z belimi, svetlimi izbami, in v njih se je zbirala vesela, življenja in znanja željna mladost. Delovala je kot roj čebel, se trudila in radovala uspehov, ki so bili sladko plačilo naporom. Svojih čebeličnih rojev in svojih šolskih domov ni gospod nadzornik nikdar pozabil. Sredi dela je prišel, zdaj tu, zdaj tam in hotel videti življenje in gibanje, hotel vedeti, kakšne roke čuvajo mladino, kako bdijo oči nad njenimi potmi. Povsod je opazoval, v vasici, zaneseni v sredino skalnatih grebenov, v naselbini, ždeči ob morju, v beli zgradbi vrhu hribov. Ves Kras je obšel, potem pa zbral učiteljstvo ter mu povedal, kaj je videl. Pretehtal je uspehe, raziskal, kako je z umom in srcem mladine, nato pa z učiteljstvom poiskal pot novega dela, novega sejanja. Vseokrog je zelenelo mlado polje, povsod je obetala in zorela žetev, ki jo je pripravljalo toliko rok in src. In kar so pričele in storile ljudske šole, to so hotele prevzeti obrtne in kmetijske, da bi bilo klasje težje in bogatejše...

Delo je ostalo nedovršeno: mračni jezdec so planili čez polje. Zapuščeni so domovi, skromni in vendar ljubljani, zapuščene so vasi, in mladi roji so razgubljeni daleč, daleč, ne da bi vedeli, se li še kdaj vrnejo...

Delo je ostalo nedovršeno. Toda če se gospod nadzornik Kante v svojem šestdesetem letu ozre na pot za seboj, stori to lahko z zavestjo, da se ni trudil zaman. Imel je pač roko ustvarjajočega moža, in taka roka je časih trda, mora biti trda. Bistven pa je vedno nagib. Zase kdo lahko veliko stori, toda velik v tem ni. Samo to je trajno in ostane, kar stori za druge, za svoje ljudstvo, čigar zvesti sin je tudi sam.

Bodimo zvesti sinovi svojega ljudstva vsi, ne da bi nam mogel tudi najsilnejši vihar kdaj nagniti tega svetlega, žarkega plamena v srcu!